

فهرست مطالب

مبحث اول : مبحث اول : ضرورت وجود قواعد جزایی آبها

(الف) زمینه مطالب

(ب) اهمیت منابع آبی در ایران

مبحث دوم: عناصر تشکیل دهنده جرائم علیه منابع آب

(الف) عنصر مادی

(ب) عنصر معنوی

(ج) عنصر قانونی

مبحث سوم: تطبیق قوانین جزایی حفاظت آبها

(الف) تطبیق قوانین جزایی آب ۴۷ و ۶۱

(ب) تطبیق قوانین جزایی آب با مقررات قانونهای مجازات عمومی و اسلامی

مبحث چهارم : مقررات جزایی آلودگی آبها

(الف) قوانین جزایی آلودگی در قبل از انقلاب اسلامی

(ب) قوانین جزایی آلودگی پس از انقلاب اسلامی

منابع و مأخذ

مبحث اول : ضرورت وجود قواعد جزایی آبها

(الف) زمینه مطالب

یکی از عمده ترین شیوه های حفاظت آبها توسط هر دولت یا حکومت تبیین نحوه برخورد جزایی با متخلفین و متجاوزین به . شاید لازم نباشد به ضرورت اهمیت این سیاست پرداخت . منابع آبی یا تأسیسات آبی است

زیرا از بدیهی ترین اموری است که نشانگر واکنش اجتماعی به رفتار عده ای متجاوز به اموال عمومی و دولتی است که با ارتکاب بزه های مختلف منافع اجتماعی را مختل و روند خدمات رسانی به شهروندان را دچار آسیب و رکود می نمایند دولتها بواسطه آنکه بعضی از اموال عمومی را بخاطر اعمال حاکمیت و برخی دیگر را بواسطه لزوم کسب منافع مادی

بعنوان تصدی تحت سیطره خود دارند، مستقیماً در جریان حفاظت منابع آبی دخیل و ذینفع هستند پاره ای از منابع آبی علاوه بر آنکه برخی نیازمندیهای عمومی اجتماع را مرتفع می سازند غالباً با دیدگاههای امنیت ملی ، سیاسی و دفاعی هر کشور مرتبط و درگیر هستند. بدین لحاظ لزوم داشتن سیاست جزایی برای هر کشور پیرامون حفاظت از منابع آبی ضروری می نماید

در برخی از کشورها که مالکیت منابع آبی متعلق به دولت است شدت برخورد و نحوه عمل دولتها را باید در راستای منافع ملی ارزیابی کرد . زیرا حجم عظیم سرمایه گذاری دولتها در تأسیسات و منابع آبی و فشار کمرشکن احداث و بهره برداری از آنها ، دولتها را بر آن می دارد که برای جلوگیری از بروز اختلال در امر انتفاع از این منابع تدابیر جزایی را اتخاذ و با انگیزه های مختلفی که قصد تخریب یا تجاوز به چنین منابعی را دارند به شدت برخورد نمایند

(ب) اهمیت منابع آبی در ایران

در کشور ایران که یکی از مصادیق بارز چنین دولتهایی است ملاحظه میشود که بر طبق منشور ملی و بنیادین جامعه یعنی سدها ، شبکه های بزرگ آبرسانی ، رودخانه ها ، نهرها و سایر منابع آبی (در مالکیت) قانون اساسی (۱) منابع آبی شامل دولت قرار داده شده و همین بینش تا بدانجا به پیش می رود که در قوانین عادی بهره مندی از منابع آب را نیز با مجوز (دولت مجاز می شمارد). (۲)

بدیهی است که وجود چنین نقطه نظری باعث خواهد شد که عاملان اختلال در تأسیسات آبی را بعنوان عناصری خطرناک (۳) تلقی و با پیدایش انگیزه های ارتکاب جرم شرایط مجازاتهای سخت همانند حبس و اعدام را بر مرتکبین تحمیل سازند

مبحث دوم : عناصر تشکیل دهنده جرائم علیه منابع آب

در علم حقوق و مخصوصاً حقوق جزا هر جرمی را که مستلزم یکی از عقوبتهای قانونی یا مجازاتها است، الزاماً دارای عناصر و ارکانی می دانند که در صورت فقد هر یک از آن ارکان تحقق بزه را بصورت کامل عملی نمی دانند

ارکان هر جرم شامل سه عنصر مادی، معنوی و قانونی است که با اجتماع عناصر سه گانه فوق در هنگام وقوع جرم و احراز وجود آنها، قاضی اجازه می یابد تا با تطبیق عمل بر مصداق قانونی، مجازات مقرر را به مورد اجرا بگذارد. جرائم ناشی از تجاوز به منابع آبی نیز شامل این قاعده بوده و هر جرمی که واقع گردد از شمول این امر خارج نخواهد بود

الف) عنصر مادی

در قوانین مختلف اعمالی که مستوجب عقوبت و مجازات و تأدیب است احصاء شده اند. هر چند این احصاء از زاویای مختلف و با توجه به شرایط زمانی هر دوره قانونگذاری قابل تأمل است ولی یک نقطه مشترک بین تمام این قوانین می توان پیدا نمود

عنوان « تجاوز » مصداق عملی این وجه اشتراک است

لذا هرگاه شخصی با تجاوز به تأسیسات آب و منابع آبی اقدام به بزه نماید عمل ارتكابی وی جرم محسوب و مستوجب عقوبت کیفری خواهد بود

(تجاوز در لفظ حقوقدانان چنین آمده است. ۴)

تجاوز: « خروج از یکی از مقررات جاری یک کشور از روی قصد که طبعاً باعث مجازات انتظامی و غیر آن یا سبب اخذ خسارت گردد

و در بیانی دیگر پیرامون تجاوز می فرمایند: « برای صدق مفهوم خسارت باید تجاوز به مال غیر، صورت گرفته باشد در این صورت قصد تخلف از یکی از مقررات جاری کشور شرط تحقق خسارت است

(تجاوز: در مفاهیم زیر بکار می رود و هر یک از اعمال زیر بنوعی تجاوز تلقی می شوند. ۵)

تخریب - ۱

اخلال - ۲

استفاده غیر مجاز - ۳

سرقت - ۴

تصرف - ۵

بهره گیری خود سرانه - ۶

دخالت غیرقانونی - ۷

دخالت غیر مجاز - ۸

تخریب (۱)

هر کس در وسایل و تأسیسات مورد نیاز و استفاده عمومی از قبیل شبکه های آبیاری و فاضلاب و متعلقات مربوط به آنها « اعم از سد، کانال و انشعاب لوله کشی ... مرتکب تخریب، ایجاد حریق یا از کار انداختن یا هر نوع خرابکاری شود به (حبس از سه تا ده سال محکوم خواهد شد. « ۶)

اخلال (۲)

اشخاص زیر به پرداخت جزای نقدی محکوم خواهند شد: «هرکس عمداً و بدون اجازه در پیچه و مقسمی را باز کند یا در تقسیم آب تغییری دهد یا دخالت غیر مجاز در وسایل اندازه گیری آب کند یا به نحوی از انحاء امر بهره برداری از تأسیسات (آبیاری را مختل سازد. « ۷)

استفاده غیر مجاز (۳)

هرکس بدون پرداخت حق انشعاب آب، برق، تلفن، گاز مبادرت به استفاده غیر مجاز از آب، برق، تلفن و گاز نماید « (علاوه بر جبران خسارت به تحمل تا سه سال حبس محکوم خواهد شد. « ۸)

سرقت (۴)

هرکس وسایل و متعلقات مربوط به تأسیسات مورد استفاده عمومی مانند تأسیسات بهره برداری آب و ... را سرقت نماید « (۹) « به حبس از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد

تصرف (۵)

منابع آب و ... متعلق به اشخاص یا هرکس بدون مجوز قانونی بوسیله صحنه سازی از قبیل پی کنی، حفر چاه و « (دولت را مورد تصرف قرار دهد به مجازات شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم می شود. « ۱۰)

بهره گیری خودسرانه (۶)

هر شخص حقیقی و یا حقوقی که بدون مجوز قانونی برخلاف موازین شرعی و قانونی به منظور بهره گیری خودسرانه « (از آب و برق و تأسیسات وزارت نیرو استفاده نماید در دادستانی کل انقلاب اسلامی قابل تعقیب خواهد بود. « ۱۱)

دخالت غیر قانونی (۷)

هر کس از آب لوله کشی، انهار آبیاری، شبکه های توزیع و خطوط انتقال نیرو استفاده غیر مجاز نماید یا در تأسیسات «

(آب و برق دخالت غیر قانونی کند به مجازات حبس محکوم میشود. « (۱۲)

: تجاوز به معنای دخالت غیر مجاز (۸

(هرکس عمداً ... دخالت غیر مجاز در وسایل اندازه گیری آب کند به مجازات ... محکوم می شود. « (۱۳) »
لذا با وجود یکی از موارد فوق که مصداق عینی تجاوز به تأسیسات و منابع آبی می باشند عنصر مادی جرم تحقق یافته و
در چنین شرایطی است که قانونگذاران با ذکر موارد و مصادیق اعمال ، آنها را جرم میدانند
جای آن است که بدانیم آیا هر عمل که بدین شکل تحقق یابد آیا مستوجب مجازات است یا آنکه باید در جستوی قصد و نیت
مرتکب برآمد؟

ب - عنصر معنوی

بدیهی است که قانونگذاران صرفاً به تحقق خارجی بزه توجه ندارند بلکه در هر شرایطی یکی از اصولی ترین ارکان وجود
عنصر معنوی « می دانند لذا در ابتدای هر ماده قانونی که به بیان مجازات و « بزه را ، وجود عنصر « قصد و نیت » یا
عقوبت می پردازند به ذکر کلماتی که حکایت از نیت مرتکب باشد از قبیل « هرکس عمداً ، هرکس
.عالمأ ، هر کس به عمد و بدون ضرورت ، اشاره می نمایند که بیانگر توجه قانونگذاران به این رکن مهم است
با این وجود عنصر معنوی که یک امر ذهنی و درونی است به قاضی واگذار شده و سه حالت بر آن مترتب است تا چنانچه
قاضی رسیدگی کننده به هر یک از این حالات علم و یقین حاصل نماید به تناسب امر ، نوع برخورد وی متفاوت خواهد بود
فقدان قصد اضرار به منابع آبی - ۱

تجاوز به منابع آبی بدون قصد اخلال و مقابله - ۲

تجاوز به منابع آبی به منظور اخلال ، مقابله و محاربه با نظام - ۳

: ب - ۱) فقدان قصد اضرار به منابع آبی

در شرایطی که شخص بدون سوء نیت و بر اثر شرایطی که از حیطه اختیار او خارج باشد به منابع آبی اضرار وارد سازد
شخص مذکور فاقد مسئولیت کیفری تلقی می شود و در این مواقع شخص اخیر صرفاً بر اساس قواعد ناشی از مسئولیت
مندرج در قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی مسئول جبران خساراتی است که بر اثر فعل او بر منابع آبی وارد آمده است

در صورت اخیر تعقیب و مجازات با احراز عدم سوء نیت متوقف شده و دستگاههای مجری و متکفل حفاظت از آنها باید
بر اساس موازین حقوقی به پیگیری مدنی امر خسارت بپردازند

از مصادیق بارز چنین حالتی بهره برداری مازاد بر اجازه مندرج در پروانه مصرف معقول است که در منابع آبی
زیرزمینی صورت می گیرد . زیرا مرتکب قصد اضرار نداشته و احتمالاً بعلت وجود مشکلات عدم تسطیح اراضی احتیاج
به آب بیشتری پیدا می کند

ب - ۲) تجاوز به منابع آبی بدون قصد اخلال و مقابله

اخلال در نظم و محاربه از جمله عبارات و مفاهیمی هستند که در قوانین جزایی برای آنها تعریف ، آثار و موازینی ذکر شده
است .

در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ آمده است « هرکس که برای ایجاد رعب و هراس و سلب آزادی و امنیت مردم
(دست به اسلحه ببرد محارب و مفسد فی الارض می باشد. « (۱۴)

: نیز در تبیین اخلال در نظم در قانون مجازات اسلامی آمده که

هرکس با هر مرامی ، دسته ، جمعیت یا شبه جمعیتی بیش از دو نفر در داخل یا خارج از کشور تحت هر اسم و یا عنوان «
تشکیل دهد یا اداره نماید که هدف آن برهم زدن امنیت کشور باشد و محارب شناخته نشود به حبس از دو تا ده سال محکوم
(خواهد شد. « (۱۵)

حال هر گاه شخصی بدون آنکه قصد ایجاد رعب و وحشت یا ضربه زدن به نظام و امنیت کشور داشته باشد و صرفاً تخریب
و تجاوز وی برای بهره گیری از منابع آبی به منظور شخصی باشد آثار قواعد محاربه و اخلال را نداشته و به مجازات آن
محکوم نخواهد شد. لذا خصوصیات این تجاوز به این شرح است

بند ۱ - ۲) چون جرائم مذکور در عداد جرائم تخریب و تجاوز بدون قصد براندازی است نتیجتاً مجازات اینگونه جرائم بسته
به اهمیت آن منبع آبی در هر صورت کمتر از جرائم به قصد محاربه که اعلام می باشد خواهد بود

بند ۲ - ۲) اثبات سوء نیت و عنصر معنوی جرم در حد عمومی بودن جرم و صرفاً قصد ورود خسارت به اموال دولتی
است نه قصد براندازی

بند ۳ - ۲) رسیدگی به جرائم تجاوز به اموال عمومی اصولاً در صلاحیت مراجع عام دادگستری است که مؤید این امر
، اظهار نظر مشورتی اداره حقوقی دادگستری است

با توجه به مقررات قانون توزیع عادلانه آب و حدود صلاحیتهای دادگاههای عمومی حقوقی و کیفری ، در امور جزایی

(دادگاه جزایی و در امور مدنی حسب مورد دادگاههای حقوقی صالح خواهند بود). (۱۶)
با عنایت به قانون اصلاح قانون تشکیل محاکم عمومی و انقلاب سال ۱۳۸۱ اینگونه جرائم در عداد صلاحیتهای دادگاههای (عمومی خواهند بود). (۱۷)

بند ۴ - ۲) اطلاق قوانین و عبارات مندرج در آنها به نحوی انشاء شده که در هر صورت متهم بایستی نسبت پرداخت خسارت دولت یا اعاده وضع سابق و رفع اثر از تجاوز اقدام نماید
بند ۵ - ۲) در هنگام وضع قانون آب و نحوه ملی شدن آن در سال ۱۳۴۷ این قبیل جرائم با گذشت ادارات ذیربط موقوف می ماندند و ادارات مذکور در حکم شاکی خصوصی بوده و جرم نیز فاقد جنبه عمومی تلقی می شد لکن با تصویب قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۵ علاوه بر جنبه خصوصی و مدعی بودن ادارات آب و برق به وجود جنبه عمومی تصریح شده (است). (۱۸)

معدالک تا سال ۱۳۷۵ این جرائم با گذشت شاکی و اعاده وضع سابق موقوف می گردید لکن در قوانین جزایی اخیر التصویب جرائم فوق با توجه به ماده ۷۲۷ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ غیر قابل گذشت اعلام شده که نشانگر اهمیت و اعتباری است که قانونگذار به این قبیل جرائم داده است
با وجود شرایط فوق جرائمی که مشمول قاعده اخلاص سیاسی، امنیتی نیستند در ردیف اول و اکثر هستند و بیشتر جرائم از این دسته محسوب می شوند

ب - ۳) تجاوز به منابع آبی به منظور اخلاص مقابله و محاربه با نظام
مراد قانونگذاران از تصویب قوانین در قالب عبارات و عناوینی که بکار می برند روشن می گردد، قانونگذار در شناسایی انواع جرائم از یکدیگر گاهی به وجود قصد بخصوص مرتکب توجه نموده و با عنایت به وضعیت مجرم در هنگام ارتکاب آن و نیز شرایط دیگر شدت یا تخفیف مجازات را به تصویب می رسانند
در جرائم با قصد اخلاص و براندازی، عنصر معنوی جرم که حکایت از مقابله و رودر رویی متهم با موازین حاکم بر اجتماع دارد هدف و قصد از ارتکاب جرم برای آن است که
امنیت اجتماعی و آزادی مردم سلب گردد و دولت در ارائه خدمات عمومی ناتوان گشته و نیروی خصم بتواند با بهره گیری از این ناتوانی ضربه خود را به حکومت وارد آورد

در مقابل چنین نیتی حکومتها مجازات سخت و غیر قابل انعطافی را در پیش می گیرند و با شدت برخورد، قصد حذف متخلفین را دارند، غالب موارد ارتکاب با چنین انگیزه هایی را که در آشوبهای قبل از یک انقلاب یا شورش عمومی و نیز برقراری یک حکومت جدید می توان شاهد بود

منابع آبی نیز که یکی از حساسترین ریشه های حیات هر دولت است همیشه در معرض خطر مهاجمان و مخالفین دولتها قرار دارند و اسلحه مهمی است که می توانند از آن برای مقابله با دولت استفاده کنند
بدیهی است اخلاص در منابع آبی، آلودگی آب شهرها و قطع شریانهای اصلی مایه زندگی شهروندان است و طبیعی است وقتی که یک اجتماع از نظر مایحتاج اولیه همانند آب در مضیقه قرار گیرد ناتوانی حکومت آشکار و باعث سقوط قوه حاکمه خواهد شد

لذا با این دیدگاه مخالفین همیشه سعی در ضربه رساندن به اموال عمومی و از جمله منابع آبی هستند و دولتها نیز از دیر زمان در مقابل جرائمی که با این قصد به منصف ظهور میرسد با شدت مقابله کرده اند

(از جمله در قانون مجازات اخلاص کنندگان در تأسیسات آب، برق و گاز و مخابرات کشور آمده است). (۱۹)
هر کس به منظور اخلاص در نظم و امنیت عمومی در تأسیسات فنی آب، برق، گاز و مخابرات دولتی و وسایل و متعلقات آنها اعم از سد، کانال و انشعاب لوله کشی؛ مرتکب تخریب، ایجاد حریق یا از کار انداختن یا هر نوع خرابکاری شود به حبس مجرد از سه تا ده سال محکوم و در صورتی که اقدامات مذکور منتهی به مرگ شخص یا اشخاص شود مجازات مرتکب اعدام خواهد بود

همچنین در قانون راجع به مجازات قطع و تخریب وسایل مخابرات و برق کشور آمده است (۲۰) «هر کس عمداً و به قصد اخلاص یا خرابکاری عملی کند که موجب تعطیلی و از کار افتادن تمام یا قسمتی از وسایل واحدها و تأسیسات مذکور در ماده ۱. شود بدون اینکه منتهی به انهدام تمام یا قسمتی از آنها گردد به حبس جنایی درجه ۲ و از ۲ تا ۵ سال محکوم خواهد شد. لذا خصوصیات این تجاوز به این شرح است

بند ۱ - ۳) نوع مجازات جرائم براندازی و اخلاص به مراتب شدیدتر از نوع بدون قصد اخلاص است. زیرا اهمیت جرم اقتضای شدت عمل دولت را در پی دارد. غالب مجازاتها اعدام و حبسهای سنگین است
بند ۲ - ۳) اثبات سوء نیت و عمد در ارتکاب جرم به تحقق بزه به منظور براندازی شورش و مقابله با حکومت و یا برهم زدن نظم و امنیت اجتماعی و سلب آسایش عمومی منوط شده است
بند ۳ - ۳) رسیدگی به جرائم مذکور در این فصل صرفاً با دادگاههای اختصاصی و مراجع خاص قضایی است، چنانچه

نمونه هایی از قوانین را مشاهده می کنیم که دادگاه نظامی (در زمان رژیم گذشته) و دادگاه انقلاب اسلامی در حال حاضر را صالح به رسیدگی به این قبیل جرائم می داند. توجه به این مهم نیز در تسریع زیاد دادگاههای اختصاصی ، شدت عمل ، سرعت اجرا ، عدم رعایت مقررات دادرسی جزای عمومی و نهایتاً نشان دادن توجه خاص قانونگذار به این قبیل جرائم (است. ۲۱)

زیرا دولتها علاوه بر استحکام ریشه های حکومتی خود به حفظ سرمایه های ملی و عمومی علاقمند هستند.
بند ۴ - ۳) جرائم مذکور اصولاً قابل گذشت نمی باشند ، زیرا با اثبات سوء نیت خاص متهم برای مقابله ، جرم از شمول جرائم خصوصی خارج و مدعی خصوصی متصور نخواهد بود. لذا در این قبیل موارد دستگاههای مجری و محافظ ، حق اعلام گذشت نداشته و صرفاً می توانند دادخواست ضرر و زیان علیه متهم بدهند
بند ۵ - ۳) در پاره ای از قوانین علاوه بر مأمورین وزارت نیرو ، قوای دیگر نظامی یا انتظامی مسئولیت حفظ ، اعلام (جرم و اعلام مراتب به دادگاههای اختصاصی را بر عهده دارند. ۲۲)
بخش قلیلی از تجاوزات به منابع آبی مشمول قاعده فوق گشته و در هنگام وجود شرایط بحرانی در جامعه ، این قبیل جرائم از آمار بیشتری برخوردار خواهند بود

ج) عنصر قانونی
اصل قانونی بودن جرائم و مجازاتها یکی از بدیهی ترین و اصولی ترین ارکان هر سیاست جزایی است و مفهوم آن که مورد پذیرش قانونگذار ایران نیز واقع گشته سرمنشاء عنصر قانونی هر جرم می باشد. ماده ۲ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۷۰ اشعار میدارد: ۲۳)

هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن محازات تعیین شده باشد جرم محسوب است . از مفهوم مخالف آن می توان « استنباط کرد که اصل بر آن است که تمام اعمال قابل انجام هستند مگر اعمالی که قانونگذار بنا بر مصالحی انجام آنرا ممنوع دانسته و علاوه بر ممنوعیت برای ارتکاب یا عدم انجام آن مجازاتی مقرر داشته است
در خصوص منابع آبی و تجاوزات و اقداماتی که پیرامون آنها مطرح است قانونگذار ابتدائاً با وضع مقررات مربوط به آنها قواعد استفاده مجاز از آب و نحوه بهره برداری و مالکین قانونی منابع آب را روشن ساخته و در پاره ای از موارد در قوانین مخصوص به آب به وضع قواعد جزایی پرداخته و در برخی زمانها در قوانین عمومی مجازاتها برخی اعمال را مستوجب دانسته است

ج - ۱) قوانین اختصاصی جزایی
قوانین و مقررات مربوط به مباحث آبها در فصولی از خود مقرراتی تحت عنوان مقررات جزایی را دارا هستند از جمله این :
قوانین می توان به دو قانون شاخص آنها یعنی
(اول : قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷) ۲۴)
دوم : قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱) ۲۵) اشاره کرد

مقرراتی پیرامون تخلفات آب بران و جرائم مرتبط با آب و منابع آبی و مالکیتهای منابع آب در این قوانین مشاهده میشود که با توجه به قواعد ناسخ و منسوخ قابل اعمال میباشند. برخی از این قواعد در حال حاضر جزء تاریخ حقوق محسوب است و قدرت اجرایی ندارند اما پاره ای از قوانین اختصاصی آب راهگشای معضلات وزارت نیرو یا وزارت کشاورزی بوده و بصورت موردی و خاص با وضع مقررات ویژه به ذکر مجازات متجاوزین پرداخته اند از جمله موارد منسوخ و غیر :
منسوخی که می توان به آنها اشاره کرد بشرح زیر هستند

قانون مجازات اخلال کنندگان در تأسیسات آب و برق و گاز و مخابرات کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۰/۱۲ - ۱
لایحه قانونی جلوگیری از هرگونه تجاوز و تصرف عدوانی و عصب و مزاحمت و ممانعت از حق نسبت به املاک - ۲
مزروعی ، باغات ، قلمستانها ، منابع آب و همچنین تأسیسات کشاورزی و دامداری و کشت و صنعت و جنگلها و اراضی ملی شده و ملی واقع در داخل یا خارج محدوده شهرها و روستاها مصوب ۱۳۵۸/۵/۱۰
لایحه قانونی رفع تجاوز از تأسیسات آب و برق کشور مصوب ۱۳۵۹/۴/۳ - ۳
لایحه قانونی راجع به تعقیب اشخاصی که بدون مجوز قانونی به منظور بهره گیری از آب و برق تأسیسات وزارت - ۴
نیرو و شرکتها و سازمانهای تابعه اقدام می نمایند بوسیله دادستانی کل انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۵
لایحه قانونی ارجع به متجاوزین به اموال عمومی و مردم اعم از اشخاص حقیقی یا حقوقی مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۲ - ۵
قانون حفاظت دریا و رودخانه های مرزی از آلودگی مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۲۴ - ۶
قوانین و مقررات اختصاصی آب مشتمل است بر نحوه رسیدگی ویژه به منظور حفاظت و بهره برداری از منابع آبها که در زمانهای مختلف با توجه به شرایط خاص کاربرد اجرایی داشته و برخی از آنها از زمان تصویب تاکنون سایر قوانین نسخ گردیده و برخی دیگر حسب مورد قابل بهره برداری می باشند

قانونگذار با تشریح افعال مختلفی که اشخاص متجاوز مرتکب می شوند به جنبه های مختلف بحث پرداخته و برای هر فعلی که مخل نظام آبیاری و یا بهداشت آبها باشد تعیین مجازات نموده است.

ج ۲) قوانین عمومی جزایی

برخی از قوانین جزایی که بیانگر مقررات عمومی جرائم و مجازاتهاست با درک مشکلات تجاوز و تعدی به منابع آب و ضرورت حفاظت و نگهداری از آبها نسبت به بیان مجازات پاره ای از تخلفات اقدام نموده اند. روند جدیدی که اخیراً شاهد آن هستیم آن است که قانونگذاران در قوانین و مقررات عمومی قصد آن دارند که هرگونه تخلف نسبت به اموال عمومی را این امر بصورتی دقیق مستوجب عقوبت نموده و با افزایش مجازات قوانین اختصاصی بر نحوه شدن عمل دولت بیفزایند. سابقه ای در حقوق قدیم نداشته و از خصایص قانونگذاری جدید بشمار می رود.

(از جمله قوانین عمومی می توان به موارد زیر اشاره کرد). (۲۶)

اول - قانون مجازات عمومی مصوب سال ۱۳۵۲ - ماده ۲۵۴ الی ۲۶۴

دوم - قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) سال ۱۳۶۲ ماده ۱۳۴

لذا با عنایت سوم - قانون مجازات اسلامی تعزیرات سال ۱۳۷۵ مواد ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۷۵، ۶۸۴، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹ به تعیین مجازاتهای تکمیلی یا اصلاحی برخی قوانین مؤخر التصویب عمومی ناظر بر قوانین سابق اختصاصی بشمار می آیند.

مبحث سوم : تطبیق قوانین جزایی حفاظت آبها

الف - تطبیق قوانین جزایی آب ۴۷ و ۶۱

با تصویب مقررات مربوط به ملی شدن آبها و آثاری که طبیعتاً از آن ناشی شد، مالکیت منابع از اشخاص حقیقی به دولت منتقل و استفاده و بهره برداری از آبها نیز تابع شرایط جدیدی گشت.

لازمه قانونمند شدن جامعه در بهره برداری و استفاده از آبها ابتدائاً وضع قواعد مربوط به مالکیت سپس تعیین شرایط مصرف معقول آب و صدور مجوزهای لازم در این خصوص بود که با فصول مختلف قانون آب و نحوه ملی شدن مصوب متحقق شده طبیعی است که برای جلوگیری از تخلف نسبت به مقررات، قانونگذاران ضمانتهای اجرایی (۲۷) ۱۳۴۷ خاصی از جمله قوانین جزایی پیش بینی می نمایند که از جمله است مقررات جزایی مندرج در فصل هشتم قانون مذکور که به بیان تخلفات و جرائم مرتبط می پردازد.

(ماده ۵۹ قانون فوق اشعار می دارد: (۲۸)

هر کس در بهره برداری از آب چاه بیش از حد مقر در پروانه مصرف اقدام نماید و یا مقررات وزارت آب و برق را در نحوه استفاده از آن رعایت نکند به پرداخت جریمه از یک هزار تا سی هزار ریال محکوم و در صورت تکرار، پروانه او لغو خواهد شد و در صورتی که بدون پروانه از چاه مزبور استفاده نماید چاه از طرف وزارت آب و برق با حضور نماینده «دادستان مسدود و عندالاقضاء پر خواهد شد.

ماده مرقوم که صرفاً به تعیین مجازات مربوط به تخلفات ناشی از استفاده از آبهای زیرزمینی است دارای سه رکن است رکن اول : تعیین مجازات نقدی

رکن دوم : لغو پروانه بهره برداری در صورت تکرار

رکن سوم : انسداد و پرکردن چاه در صورت فقدان پروانه بهره برداری

همچنین اختیاراتی به دستگاههای اجرایی در تعیین میزان استفاده مجاز و نیز اختیار انسداد را تفویض کرده است با بررسی قوانین متأخر ملاحظه ملاحظه می کنیم که ماده مرقوم بوسیله بند ه ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب نسخ ضمنی (شده است. در ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۲ آمده است. (۲۹)

ماده ۴۵ - بند ه - هرکس بدون رعایت این قانون به حفر چاه یا قنات و یا بهره برداری از منابع آب مبادرت نماید به ۱۰ تا " ۵۰ ضربه شلاق و یا از ۱۵ روز تا سه ماه حبس تأدیبی برحسب مواد جرم به نظر حاکم شرع محکوم می شود در تطبیق دو ماده به کلی بودن قانون سال ۱۳۶۲، شدید بودن مجازات آن و یک مرحله ای بودن آن و اتکاء صرف به محاکمه و مجازات متخلف برخورد می نمایم

: در ماده ۶۰ قانون آب و نحوه ملی شدن آن آمده است

اشخاص زیر به پرداخت دو تا پنج هزار ریال یا از ۲ تا ۶ ماه حبس تأدیبی یا به هر دو مجازات بر حسب مورد محکوم « خواهند شد

هرکس عمداً و بدون اجازه درپچه و قسمی را بازکند یا در تقسیم آب تغییری دهد یا دخالت غیر مجاز در وسایل اندازه گیری آب کند یا به نحوی از انحاء امر بهره برداری از تأسیسات عمومی را مختل سازد

هرکس عمداً آبی را بدون حق یا اجازه مقامات مسئول به مجاری یا شبکه آبیاری متعلق به خود منتقل کند و یا موجب ۲

گردد که آب حق دیگری به او نرسد.

هرکس آب حق دیگری را بدون مجوز قانونی تصرف کند - ۳

هرکس عمداً به نحوی از انحاء به ضرر دیگری آبی را بهدر دهد - ۴

هرکس عمداً آب رودخانه و انهار عمومی و جیبارها و مخازن و منابع و قنوات و چاهها را با اضافه کردن مواد - ۵
خارجی به نحو مندرج در ماده ۵۶ این قانون آلوده کند

هرکس از مقررات مندرجه در پروانه مصرف آب تخلف کند یا بدون اجازه وزارت آب و برق پروانه خود را به - ۶
دیگری منتقل سازد یا از مقررات موضوعه وزارت آب و برق در اجرای فصل دوم این قانون تخلف کند

هرکس بدون رعایت مقررات این قانون به حفر چاه و یا قنات و یا بهره برداری از منابع آب مبادرت کند - ۷

در بررسی ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب نیز برخی مقررات مشابه ملاحظه می شود همچنانکه کلیه بندهای مندرج در
ماده ۶۰ قانون آب سال ۱۳۴۷ بجز بندهای ۵ و ۶ عیناً تکرار شده است حال آنکه میزان مجازات به جای جزای نقدی شلاق
پیش بینی و موارد مجازات حبس تا حدودی به نسبت سال ۱۳۴۷ کاهش یافته است

مضافاً آنکه طبق تبصره ماده ۴ سه بند از مواد مندرج در ماده مرقوم قابل گذشت اعلام شده که در صورت گذشت
دستگاههای اجرایی مجازات و تعقیب موقوف خواهد شد

در بررسی کلی به این نتیجه می رسیم که علیرغم لزوم شدت عمل در قوانین جزایی بلحاظ عدم درک واقعیات اجتماعی
توسط قانونگذاران مجازات مرقوم در ماده ۴۵ تخفیف قابل توجهی یافته و همین امر باعث کثرت جرائم و تخلفات در سطح
(شبکه های آبرسانی و خدمات رسانی و حفاظت تأسیسات و آنها گردید. (۳۰)

: همچنین قانون آب ۱۳۴۷ به تخریب عمدی تأسیسات آب اشاره می نماید در ماده ۶۱ آمده است

هرکس عمداً بنحوی از انحاء سد و تأسیسات سد اعم از تأسیسات آبیاری و ... را منهدم نماید به حبس با اعمال شاقه از «
سه تا ۱۵ سال محکوم خواهد شد

متأسفانه قانون توزیع عادلانه آب نسبت به این مورد مسئله را به سکوت برگزار کرده و تصریحی ندارد. هر چند می توان
در این خصوص به سایر قوانین مربوطه از جمله قانون مجازات اخلاکگران در منابع آب و برق سال ۱۳۵۱ یا سایر قوانین
تصویبی پس از انقلاب اشاره کرد ولی در حالی که قانونگذار در مقام بیان جرائم آب بوده، مشخص نیست به چه علت از
ذکر این مورد خودداری کرده است

ب - تطبیق قوانین جزایی آب با مقررات قانونهای مجازات عمومی و اسلامی

آن اصولاً ملاک عمل دستگاهها پس از تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن و وضع مقررات جزایی در ماده ۶۰ و ۶۱
برای موارد تخلفات استناد به مواد مذکور بود ، لیکن چون عمده تخلفات بنحوی مصداق جرم تخریب اموال دولتی را به
طور تואمان داشتند با استناد به مواد قانونی آب و در نظر گرفتن مقررات مجازات عمومی تخریب ، اعمال مجازات
صورت می گرفت

متعاقب تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن در سال ۱۳۴۷ قانون مجازات عمومی ایران بصورت کلی در سال ۱۳۵۲
اصلاح گردید. این قانونی در فصل دوازدهم به بحث پیرامون احراق و تخریب و اتلاف اموال و حیوانات پرداخته است و
مواد ۲۵۰ تا ۲۶۴ مبین مجازات مرتکبین جرائم مذکور می باشد
(ماده ۲۵۷ قانون مجازات عمومی اشعار میدارد. (۳۱)

هر کس عمداً عمارت یا کشتی یا انبار یا ... و سایر آلات نقاله ، راهها ، پلها و مجاری آنها و کلیه اشیای منقوله یا غیر «
منقوله را خراب کند یا بهر نحو کلاً یا بعضاً تلف نماید در صورتی که مال خود او نباشد به حبس تأدیبی از شش ماه تا دو
«سال و به تأدیبه غرامت از ده الی دویست تومان محکوم خواهد شد

با در نظر گرفته مقررات مندرج در ماده ۶۰ و ۶۱ قانون آب و مقررات ماده فوق ملاحظه میشود که به نوعی قانونگذار
جرائم مربوط به اشیاء و آلات مجاری آنها را تشدید ساخته بود که نسخ کننده مقررات مندرج در قانون آنها تلقی می شود
در هنگام تصویب ماده ۴۵ قانون آب در سال ۱۳۶۱ که مقررات ماده ۲۵۷ عملاً نسخ صریح یا ضمنی نشده بود مقررات
جدیدی برای تخریب اموال متعلق به تأسیسات آبی از تصویب قانونگذار گذشت که به نوعی عدول از مقررات سابق را می
توان در آن مشاهده کرد . هر چند که مقررات خاص قانون آنها منحصر به تخریب نمی باشد ولی اساساً هر نوع دستکاری
مستلزم تخریب و ورود خسارت به تأسیسات آبی است، لذا به نظر میرسد که در بررسی وضعیت مجازاتها قانونگذار از
شدت قبلی مجازاتها کاسته و مقررات ساده تری را برای مرتکبین وضع نموده است

با وضع مقررات قانونی تعزیرات سال ۱۳۶۲ که به فاصله حدود یکسال پس از تصویب قانون توزیع عادلانه آب بواسطه
مصوبه مجلس قابلیت اجرایی یافت از ماده ۱۲۶ تا ۱۴۰ آن در حرق ، تخریب و اتلاف اموال و حیوانات به تعیین مجازات
(مرتکبین تخریب پرداخت که در ماده ۱۲۶ اشعار داشته : (۳۲)

هر کش عمداً عمارت یا بناء یا کارگاه و کارخانه و بطور کلی هر محل مسکونی یا غیر مسکونی و ... را آتش بزند به «

یک تا سه سال حبس محکوم می شود ، مجازات تخریب اشیاء فوق شش ماه تا دو سال حبس خواهد بود و هرگاه جرائم فوق «بوسیله بمب یا مواد محترقه باشد جزای آن حبس از دو تا پنج سال است

تدوین مقررات جزایی عمومی و تأثیری که این مجازاتها بر قواعد اختصاصی دارد از نظر قاعده قانونگذاری مستلزم قبول نسخ ضمنی است و لذا با وجود مقررات قانونی توزیع عادلانه آب و وضع مقررات جدید از سوی قانونگذار محاکم با اعمال قانون خاص و تأثیر عام عمل می نمایند و رویه قضایی حکایت از این امر دارد

هرچند براساس نظر دیگری بایستی قوانین جزایی را به روش مضیق تفسیر کرد و چون قانون خاص مقدم با قانون عام مؤخر قابل نقض یا نسخ نیست لذا هرگونه قانونگذاری عام تأثیری بر قانون خاص سابق ندارد که به نظر می رسد رویه قضایی چنین تفسیری را ملاک عمل قرار نداده است

براین مبناست که می توان دیدگاههای عمومی جزایی قانونگذار را در قواعد خاص مجرا دانست و لذا چون این استدلال عملاً مورد پذیرش قانونگذاران نبوده ، در هنگام تصویب قانون جدید تعزیرات مقررات جدیدی که جایگزین قوانین خاص (سابق می باشد ، مشاهده میشود .(۳۳

قانونگذار ایران با هدف بیان مجازات جرائم مختلف در یک قانون عام و فراگیر به تصویب قانون فعلی مجازات اسلامی (بخش تعزیرات) در مورخه ۱۳۷۵/۳/۲۵ همت گماشت . این قانون که در تکمیل مباحث قبلی مجازات اسلامی و مکمل قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۰ می باشد جامعتر از قوانین قبلی به نظر میرسد چرا که قانونگذار با درک واقعیات اجتماعی و مشکلات زیادی که از تعدد و تنوع بوجود می آید با بینشی وسیع برخی معضلات قانونی را مرتفع ساخته است در فصل بیست و پنجم قانون که به احراق و تخریب تخصیص یافته قواعدی را که مشکلات حفاظت آنها با آن روبرو است :بیان میدارد

در ماده ۶۷۷ هرگونه تخریب اشیای منقوله یا غیر منقوله را چنانچه با ماده منفجره نباشد به حبس از شش ماه تا سه سال « (قابل مجازات دانسته و در صورت اخیر دو تا پنج سال حبس محکومیت اعلام کرده است.» (۳۴) نیز در ماده ۶۸۷ ، مجازات بخصوصی را برای مخربین تأسیسات آب و برق و تأسیسات عمومی قائل شده است این ماده اشعار میدارد

هرکس در وسایل و تأسیسات مورد استفاده عمومی از قبیل شبکه های آب و فاضلاب و ... و متعلقات به آنها اعم از سد « دستگاههای تولید ، توزیع و انتقال آنها که به آنها اعم از سد و کانال و انشعاب لوله کشی ... و کانال و انشعاب لوله کشی و ... دستگاههای تولید ، توزیع و انتقال آنها که به هزینه یا سرمایه دولت یا سرمایه دولت و بخش غیردولتی یا توسط بخش خصوصی برای استفاده عمومی ایجاد شده مرتکب تخریب ، ایجاد حریق یا از کار انداختن یا هر نوع خرابکاری دیگر شود بدون آنکه منظور او اخلال در نظم و امنیت عمومی باشد به حبس از سه تا ده سال محکوم خواهد شد تبصره ۱ : در صورتی که اعمال مذکور به منظور اخلال در نظم و امنیت جامعه و مقابله با حکومت اسلامی باشد مجازات محارب را خواهد داشت

تبصره ۲: مجازات شروع به جرائم فوق یک تا سه سال است

در این ماده علاوه بر شمول و مصادیق فراوان به کلیه دستگاههای مربوط به بخش آب مزایایی بدین شرح مشهود می « (باشد.(۳۵

بند ۱) هرگونه تخریب در تأسیسات آب صرف نظر از اینکه سازنده و بهره بردار چه کسی باشد مشمول مجازات بوده و صرف آنکه اموال به منظور بهره برداری عمومی قابل استفاده باشد مرتکب به عقوبت مقرر محکوم می گردد

بند ۲) تخریب مندرج در ماده مرقوم بصورت موسع تعریف شده و شامل تمام موارد از کار انداختن ، خرابکاری ، دستکاری ، ایجاد حریق ، شکستن و غیر قابل استفاده کردن تأسیسات می باشد

بند ۳) میزان مجازات بدون قصد اخلال از نوع مجازاتهای سنگین است که در قوانین سابق پیشینه کمتری دارد

بند ۴) میزان مجازات با قصد اخلال در حد اعدام یا سایر موارد مجازات مخارب آمده است

بند ۵) مهمترین نکته آنست که برای جرائم فوق قانونگذار قائل به شروع به جرم می باشد و چون تصریح نموده برخلاف قوانین سابق که چنین قیدی را دارا نبودند امکان مجازات مرتکب به شروع به جرم عملی گشته است

علاوه بر از موارد فوق و مقررات مندرج در موارد ۶۷۵ و ۶۷۷ ، قانون مجازات اسلامی تعزیرات در فصل بیست و یکم در مبحث سرقت دارای قواعد جدیدی است و با تصریح به برخی جرائم مرتبط با سرقت ، به سرقت تأسیسات آب و برق (اشاره نموده است. ماده ۶۵۹ اشعار می دارد.(۳۶

هر کس وسایل و متعلقات مربوط به تأسیسات مورد استفاده عمومی را که به هزینه دولت یا سرمایه دولت یا سرمایه مشترک دولت یا بخش غیردولتی یا بوسیله نهادها و سازمانهای عمومی غیر دولتی یا مؤسسات خیریه ایجاد شده مانند تأسیسات بهره برداری آب ، برق و گاز و غیره سرقت نماید به حبس از یک تا پنج سال محکوم میشود و چنانچه مرتکب از «کارکنان سازمانهای مربوطه باشد به حداکثر مجازات مقرر محکوم خواهد شد

مزایای این ماده نیز بدین قرار است

بند ۱ (عموم وسایل مورد استفاده عمومی را در زمره مصادیق جرم قرار داده است
بند ۲) مواد مندرج در ماده حصری نبوده و تمثیلی می باشند و بصورت عام هرگونه خدمت عمومی در زمره مصادیق بزه قرار می گیرد

بند ۳) چنانچه مرتکب از کارکنان دستگاههای مجری باشد از موجبات تشدید مجازات ذکر شده است
در ماده ۶۶۰ قانون مذکور وجه دیگر ورود خسارت مالی به دستگاههای مجری و حافظ آب و برق را پیش بینی نموده است

هرکس بدون پرداخت حق انشعاب و اخذ انشعاب آب و برق و گاز و تلفن مبادرت به استفاده غیر مجاز از آب و برق و «
(نفت و گاز نماید علاوه بر جبران خسارت وارده به تحمل تا سه سال حبس محکوم خواهد شد. « (۳۷)

از این ماده موارد و مزایای زیر ملاحظه می گردد

بند ۱ – استفاده غیر مجاز از آب و برق و عدم پرداخت حق انشعاب را در زمره سرقت تلقی کرده است و در باب سرقت به بیان مجازات مرتکب پرداخته است. ولی نمی توان از این ماده به مواردی که استفاده کننده با پرداخت حق انشعاب و داشتن اشتراک صرفاً میزان مصرفی ماهیانه را پرداخت نمی کند یاد شده را مستوجب عقوبت دانست

بند ۲ – جبران خسارت وارده بخشی از موارد لحوق حکم است و ضمن حکم جزایی و با مطالبه دستگاه ذیربط صورت می گیرد

بند ۳ – در این ماده قاعده شروع به جرم وجود ندارد

در هر حال با بررسی و تطبیق موارد مندرج در مواد قوانین جزایی عمومی که شامل (قانون مجازات عمومی ، تعزیرات) می باشند در می یابیم که قانونگذار با دیدگاهی فراگیر سعی در اصلاح و تکمیل قوانین جزایی سابق الصدور داشته و توسعه حیطة جرائم فوق را تا حدی که بخش وسیعی از اعمال خرابکارانه به تأسیسات آب را در برگیرد مدنظر قرار داده است

مبحث چهارم : مقررات جزایی آلودگی آبها

بخشی از مقررات جزایی حقوق آب عمدتاً به مباحث آلودگی آبها تعلق دارد هر چند این قوانین یک روند واحد را طی نکرده و در خصوص میزان مجازاتها روال متفاوتی دارند ولی وجود آنها فی نفسه حائز اهمیت است

از طرفی اشکال عمده ای که می توان به روش قانونگذاری در این بخش اشاره کرد پراکندگی تدوین این مقررات است. متأسفانه قانونگذار در جاهای مختلف با اتخاذ روشهای متفاوت به وضع قوانین جزایی آلودگی آب پرداخته است. و حتی در جاهایی که به ممنوعیت آلوده کردن آب اشاره کرده از وضع مجازات خودداری نموده ، بدین جهت قواعد مختلف جزایی که در قوانین و پراکنده می باشند ذکر می گردند

الف : قوانین جزایی آلودگی در قبل از انقلاب اسلامی

قبل از پیروزی انقلاب اسلامی در قوانین خاص مقرراتی در خصوص آلودگی آب حسب مورد وضع می گشت ، ولی در تدوین مقررات جزایی پس از پیروزی انقلاب و در سالهای اخیر با جامع نگرى بیشتری قواعد مربوط به آلودگی آب در قوانینی که قبل از پیروزی انقلاب . قوانین مجازات اسلامی تدوین شد لذا در دو بخش قوانین ایران بررسی می گردد
اسلامی تصویب شده اند عبارتند از

قانون صید و شکار مصوب ۱۳۴۶ – ۱

ماده ۱۲ قانون مذکور اشعار میدارد : « کسانی که مرتکب اعمال زیر گردیدند به حبس تأدیبی از یکماه تا سه ماه و یا به جزای نقدی از پنج هزار ریال تا بیست هزار ریال محکوم می شوند

آلوده نمودن آب رودخانه ها ، دریاچه ها ، قنوات و برکه های و مردابها به موادی که موجبات از بین رفتن آبزیان را فراهم آورند

در صورت تکرار جرائم پیش بینی شده در ماده ۱۲ به اشد مجازات محکوم خواهد شد. و در مورد جرائم مذکور در این « قانون هر گاه عمل ارتكابی طبق سایر قوانین مستلزم مجازات شدیدتری باشد مرتکب به مجازات اشد محکوم خواهد شد
(۳۸)

قانون حفاظت محیط زیست مصوب ۵۳/۲/۲۸ – ۲

در ماده ۱۱ این قانون چنین آمده : « سازمان محیط زیست با توجه به مقررات و ضوابط مندرج در آیین نامه های مذکور در ماده ۱۰ کارخانجات و کارگاههایی را که موجبات آلودگی محیط زیست را فراهم می آورند مشخص و مراتب را کتباً با ذکر دلایل بر حسب مورد به صاحبان آنها اخطار می کند که ظرف مدت معینی نسبت به رفع آلودگی نمایند در صورتی که در

مهلت مقرر اقدام ننمایند به دستور سازمان از کار و فعالیت آنها ممانعت خواهد آمد و معترض می تواند به دادگاه شهرستان (محل شکایت نماید.)» (۳۹)

قانون حفاظت دریا و رودخانه های مرزی از آلودگی با مواد نفتی مصوب ۱۳۵۴/۱۱/۱۴ - ۳
طبق ماده ۲ قانون مرقوم «آلوده کردن رودخانه های مرزی و آبهای داخلی و دریای سرزمینی ایران به نفت یا هر نوع « مخلوط نفتی خواه توسط کشتی ها و خواه توسط سکوها ی حفاری یا جزایر مصنوعی (اعم از ثابت یا شناور) و خواه توسط لوله ها و تأسیسات و مخازن نفتی واقع در خشکی یا دریا باشد ممنوع است و مرتکب به حبس جنحه ای از شش ماه تا دو سال یا پرداخت جزای نقدی از یک میلیون ریال تا ده میلیون ریال یا به هر دو مجازات محکوم می گردد در صورتی که آلودگی بواسطه بی مبالاتی یا بی احتیاطی واقع شود. مجازات مرتکب حداقل جزای نقدی مذکور است. نیروی دریایی یا ژاندارمری بر حسب مورد به منظور جلب و دستگیری مرتکب و تنظیم صورتمجلس تشخیص میزان آلودگی در صورتی که وسیله آلوده کننده نفتکش باشد آنرا متوقف و در مورد منابع آلوده کننده از ادامه عملیات آنها جلوگیری (می کنند.)» (۴۰)

قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷ - ۴
طبق ماده ۶۰ قانون مرقوم و مخصوصاً بند ۵ آن « هرکس عمداً آب رودخانه و انهار عمومی را جویبارها و مخازن و منابع و قنوات و چاهها را با اضافه کردن مواد خارجی به نحو مندرج در ماده ۵۶ این قانون آلوده کند در مواردی که منبع آب به عنوان منبع آب آشامیدنی به کار می رود و مرتکب به موجب سایر قوانین مربوطه نیز مورد تعقیب کیفری قرار خواهد گرفت و به دو هزار تا پنج هزار ریال یا از دو ماه تا شش ماه حبس تأدیبی یا هر دو مجازات بر حسب مورد محکوم (خواهد شد.)» (۴۱)

ب (قوانین جزایی آلودگی پس از انقلاب اسلامی
علیرغم اهمیت آلودگی آبها و ضرورت توجه به این مهم متأسفانه در قوانین پس از پیروزی انقلاب اسلامی که به طور خاص برای بحث آب وضع شده تعیین مجازاتی نگردیده ولی با اشاره به این قوانین که بطور عام آلودگی را ممنوع دانسته میزان مجازاتی که در قانون مجازات اسلامی ذکر شده توضیح داده خواهد شد

قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۲۲ - ۱
در این قانون در ماده ۴۶ صرفاً به ممنوعیت آلودگی آب اشاره شده است و در ماده ۴۵ که به مبحث جرائم و مجازاتها (اختصاص یافته مجازاتی برای آلودگی آب مشخص نشده است.) (۴۲)

قانون مناطق دریای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱ - ۲
در این قانون در ماده ۶ اشاره ای کلی به آن دارد که « ایجاد هرگونه آلودگی محیط زیست دریایی برخلاف مقررات جمهوری اسلامی ایران جرم محسوب و مستوجب عقوبت جزایی و مسئولیت مدنی خواهد بود

آیین نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ - ۳
در این آیین نامه نیز به منظور جلوگیری از روند رو به رشد آلودگی منابع آبهای سطحی و زیرزمینی اعم از چاهها ، رودخانه ها ، قنات ، چشمه و آب مصرفی شهرها و روستاها کمیته ای به نام حفاظت از منابع آب آشامیدنی زیر نظر (استاندارد تشکیل خواهد شد. تا موارد نقص بهداشت و رفع آلودگی را رسیدگی نمایند.) (۴۳)

قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ - ۴
در ماده ۶۸۸ آمده که : « هر اقدامی که تهدید علیه بهداشت عمومی شناخته شود از قبیل آلوده کردن آب آشامیدنی یا توزیع آب آشامیدنی آلوده ، ریختن مواد مسموم کننده در رودخانه ها و ... جرم محسوب و مرتکبین چنانچه طبق قوانین چنانچه طبق قوانین خاص مشمول مجازات شدیدتری نباشند به حبس تا یکسال محکوم خواهند شد . تشخیص این امر با وزارت بهداشت و در مان و سازمان محیط زیست است
ضمن آنکه تعریف آلودگی را در تبصره ۲ قانون مذکور بعمل آورده است
در ماده ۶۸۹ گفته : « چنانچه اقدامات مذکور منتهی به قتل یا نقص عضو یا جراحت یا صدمه انسانی شود مرتکب علاوه بر مجازاتهای مذکور حسب مورد به قصاص و پرداخت دیه و در هر حال تأدیه به تأدیه خسارت وارده نیز محکوم خواهد شد

اهمیت مباحث آلودگی آبها بحدی است که قانونگذاران مختلف خود را مکلف دیده اند تا علاوه بر ممنوعیت آلودگی آبها نسبت به تعیین مجازات لازم برای مرتکبین اقدام نمایند وبا اتخاذ تدابیر جزایی از آلودگی آبها ممانعت به عمل آورند .

نتیجه:

نتیجه آنکه در یک بررسی ساده به این نتیجه دست می یابیم که با گذشت زمان و ادراک اهمیت حیاتی آب قانونگذاران بر شدت برخورد قضایی با مقوله مورد بحث افزوده اند و قانونگذار اسلامی ایران نیز توجه کافی به این امر مبذول داشته است همچنین از بررسی متون قوانین و تطبیق آنها در می یابیم که شدت مجازات مندرج در قانون تعزیرات سال ۱۳۷۵ به علت اهمیت وافری است که ضرورت داشته داشته است

منابع و مآخذ

- اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ - ۱
- قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۴۷ و قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۶۱ - ۲
- تبصره ۳ لایحه قانونی راجع به متجاوزین به اموال عمومی و مردم اعم از اشخاص حقیقی یا حقوقی مصوب ۱۳۵۸ - ۳ شورای انقلاب
- جعفری لنگرودی دکتر محمد جعفر ، ترمینولوژی حقوق ، انتشارات گنج دانش ، تهران ۱۳۶۶ صفحه ۱۳۴ - ۴
- ترمینولوژی حقوق صفحه ۲۰۶ - ۵
- ماده ۶۸۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ - ۶
- ماده ۶۷ قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷ - ۷
- ماده ۶۶۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ - ۸
- ماده ۶۵۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ - ۹
- ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۲ - ۱۰
- لایحه قانونی راجع به تعقیب اشخاصی که بدون مجوز قانونی به منظور بهره گیری از آب و برق تأسیسات وزارت - ۱۱ نیرو اقدام می نمایند بوسیله دادستانی کل انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۵۸
- ماده ۱ لایحه قانونی رفع تجاوز از تأسیسات آب و برق کشور مصوب ۱۳۵۹ - ۱۲
- بند الف ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ - ۱۳
- ماده ۱۸۳ قانونی مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ - ۱۴
- ماده ۴۹۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ - ۱۵
- نظریه شماره ۷۱۵۴۲۱ مورخ ۶۹/۹/۲۶ اداره حقوقی دادگستری ، شهری غلامرضا ، مجموعه نظریات اداره - ۱۶ حقوقی - انتشارات روزنامه رسمی ، تهران ، ۱۳۷۴ صفحه ۳۱۴
- مجموعه قوانین سال ۱۳۸۱ ، قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳ ، با اصلاحات سال ۱۳۸۱ - ۱۷ انتشارات روزنامه رسمی، تهران ۱۳۸۱
- تبصره ماده ۶۰ قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷ - ۱۸
- قانون مجازات اخلاص کنندگان در تأسیسات آب و برق ، گاز و مخابرات کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۰/۱۲ - ۱۹
- ماده ۱ لایحه قانونی راجع به مجازات قطع و تخریب وسایل مخابرات و برق مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۹ - ۲۰
- ماده ۲ قانون اخلاص گران در تأسیسات آب و برق کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۰/۱۲ - ۲۱
- لایحه قانونی شورای انقلاب مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۵ مبنی بر صلاحیت دادگاه انقلاب برای رسیدگی به جرائم علیه - ۲۲ آب و برق کشور
- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجموعه قوانین سال ۱۳۷۰ ، انتشارات روزنامه رسمی کشور - تهران - ۲۳ ۱۳۷۰
- دفتر حقوقی وزارت نیرو مجموعه قوانین صنعت آب و برق ، انتشارات وزارت نیرو تهران ۱۳۷۳ - صفحات ۹۱ - ۲۴ و ۲۳۴
- دفتر حقوقی وزارت نیرو مجموعه قوانین صنعت آب و برق ، انتشارات وزارت نیرو تهران ۱۳۷۳ ، صفحات ۹۱ و - ۲۵ ۲۳۴
- فقیه نصیری فیروز ، مجموعه قوانین جزایی ، نشر صدوق، تهران ۱۳۷۶ ، صفحه ۶۵۱ به بعد - ۲۶
- قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷ دفتر حقوقی وزارت نیرو مجموعه قوانین صنعت آب و برق انتشارات - ۲۷

- وزارت نیرو ، تهران ۱۳۷۳ صفحه ۹۱
همان منبع صفحه ۱۰۱ - ۲۸
قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ دفتر حقوقی وزارت نیرو ، مجموعه قوانین صنعت آب و برق انتشارات - ۲۹
وزارت نیرو تهران ۱۳۷۳ ، صفحه ۲۵۰
تا ۱۳۷۵ تهیه شده توسط رجوع شود به آمار تخلفات شبکه آبیاری در خصوص تخریب تأسیسات در سالها ۱۳۷۳ - ۳۰
دفتر فنی شبکه آبیاری دز در سایت اینترنتی شبکه دز
فقیه نصیری فیروز ، مجموعه قوانین جزایی، نشر صندوق ، تهران ۱۳۷۶ ، صفحه ۶۴۴ - ۳۱
حجتی اشرفی غلامرضا ، مجموعه قوانین جزایی انتشارات گنج دانش ، تهران سال ۱۳۷۳ صفحه ۸۸ - ۳۲
رجوع شود به قانون مجازات اسلامی تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ - ۳۳
زراعت دکتر عباس ، شرح قانون مجازات اسلامی ، بخش تعزیرات ، انتشارات فیض ، دانشگاه کاشان ۱۳۷۷ صفحه - ۳۴
۴۵۸
زراعت دکتر عباس ، شرح قانون مجازات سالایم ، تعزیرات ، انتشارات فیض ، دانشگاه کاشان ، ۱۳۷۷ صفحه ۴۷۹ - ۳۵
همان منبع ، صفحه ۴۱۲ - ۳۶
زراعت دکتر عباس ، شرح قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات ، انتشارات فیض ، دانشگاه کاشان ۱۳۷۷ صفحه - ۳۷
۴۱۵
روزنامه رسمی شماره ۱۹/۶۵۲۱ منتشره توسط شرکت روزنامه رسمی ایران - ۳۸
توسط روزنامه رسمی کشور - ۳۹
دفتر حقوقی وزارت نیرو ، مجموعه قوانین صنعت آب و برق ، انتشارات وزارت نیرو ، تهران ۱۳۷۳ صفحه ۱۷۸ - ۴۰
همان منبع ، صفحات ۹۱ و ۲۳۴ - ۴۱
دفتر حقوقی وزارت نیرو ، مجموعه قوانین صنعت آب و برق ، انتشارات وزارت نیرو ، تهران ۱۳۷۳ صفحات - ۴۲
۲۵۰ و ۵۶۸
دفتر حقوقی وزارت نیرو ، مجموعه قوانین صنعت آب و برق ، انتشارات وزارت نیرو ، تهران ۱۳۷۳ صفحات ۲۵۰ - ۴۳
و ۵۶۸

منبع: شرکت بهره برداری از شبکه های آبیاری ناحیه شمال خوزستان با همکاری
سازمان آب و برق خوزستان
نویسنده: غلامرضا مدنیان / کارشناس ارشد حقوقی و مدیر کل دفتر حقوقی
تهران- خرداد